

Christian Kortholt Fridericus Elers

**Disputationum Theologicarum De Canone Scripturae Sacrae, Roberto Card. Bellarmino, huiusq[ue] Defensori, Jacobo Gretsero, & Vindicatori nupero, Vito Erbermanno, Iesuitis, oppositarum, I,**

Rostochii: Kilius, 1664

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn740039849>

Druck Freier  Zugang



R 4 Med 1664.

Christian Voitholt

Verf.: Friedrich Ebers



13.  
DISPUTATIONUM THEO-  
LOGICARUM

De

CANONE  
SCRIPTURÆ  
SACRÆ,

ROBERTO Card. BELLARMINO, hu-  
jusq; Defensori, JACOBO GRETSERO, & Vin-  
dicatori nupero, VITO ERBERMANNO,  
Jesuitis, oppositarum,

l,

Quam,

IN ACADEMIA ROSTOCHIENSI,

Consentiente Amplissimo Collegio

Theologico,

PRÆSIDE

CHRISTIANO KORTHOLT,

S. Theol. D. & P. P.

ad diem XXVI. Martii, *Alm. B. v. d.*

In Auditorio magno,

*publice discutiendam proponit*

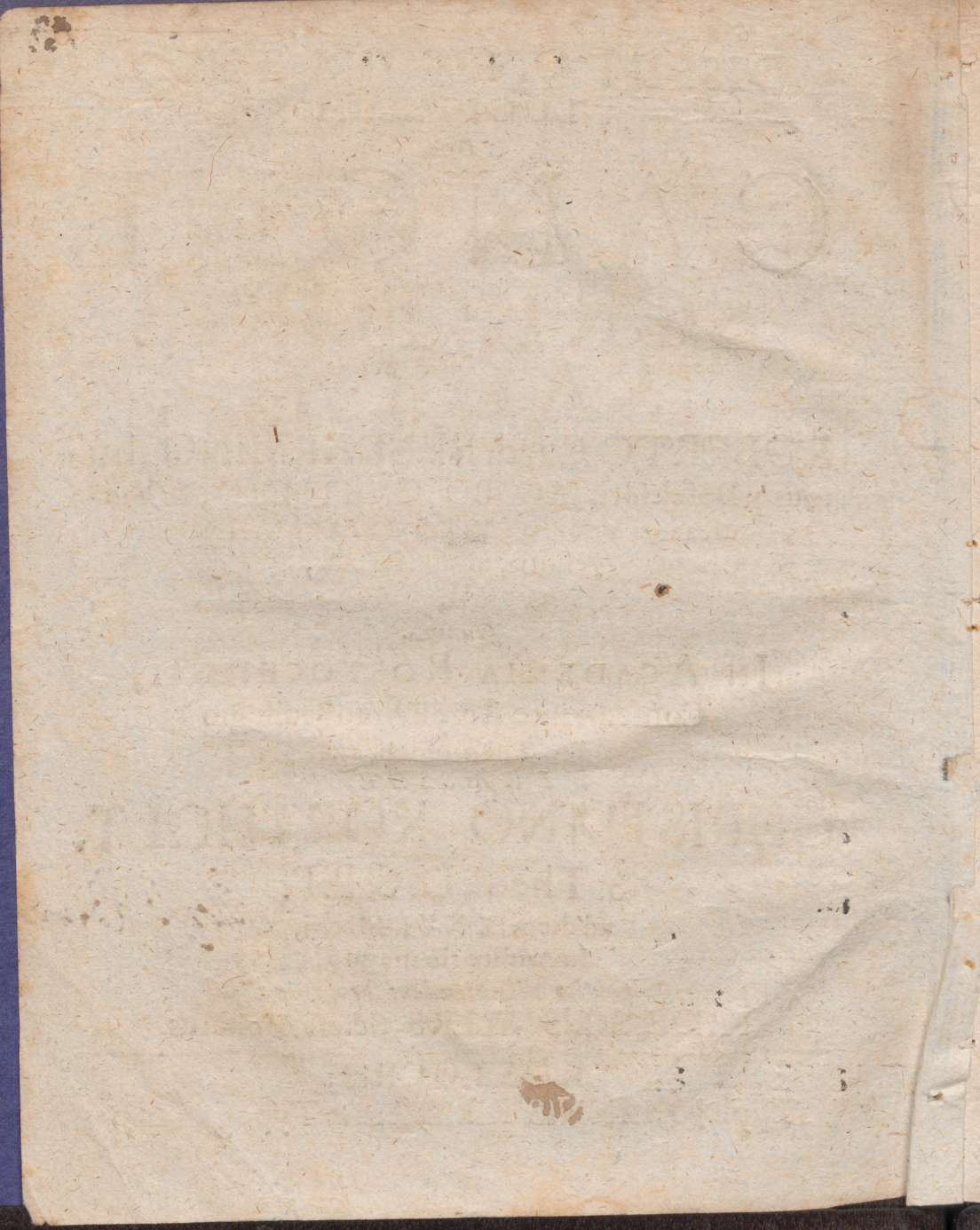
FRIDERICUS ELSER, Slesv. Holfatus.

---

ROSTOCHII,

Typis JOHANNIS KILII, Acad. Typogr. 1664.

1664





De  
CANONE SCRIPTU-  
RÆ SACRÆ.

PRÆFATIO.



Scripturam sacram primum Theologiae principium esse, adeo certum est, ut ipsi id Pontificii, nisi vel in manifesto circumagi velint circulo, vel fide tantum humana Christiana religionis capitibus assentiri, diffiteri nequeant. Quamquam enim communiter Scripturae auctoritatem in ordine ad nostram cognitionem illi suspendant ab auctoritate Ecclesiae, tamen hanc ipsam auctoritatem Ecclesiae ex Scriptura probare ac demonstrare satagunt. Nisi ergo in hoc Scripturae testimonio & auctoritate ultimo acquiescant, sed hinc vicissim ad auctoritatem ac testimonium Ecclesiae relabantur, circulum sane vitare non possunt. Quod quidem ita est evidens, ut ipse Jesuita Jacobus Gretserus id fateri fuerit coactus. Sic enim diserte scribit in tractatu: unde scis? cap. IV: Rogatur Catholicus (Pontificius) unde noverit, Ecclesiam Spiritu sancto infallibiliter regi; non tantum respondebit, se id nosse ex  
A Scriptura

Scriptura; sed ex verbo DEI sive scripto sive non scripto: utrumq; enim verbum testatur, Ecclesiam Spiritu sancto regi; & in omnem veritatem, absq; erroris periculo, duci. Quia verò Ecclesia non tantum scripto sed & non scripto DEI verbo testimonium perhibet, atq; adeò infallibilitas verbi non scripti æquè nobis innotescit per infallibilem Ecclesiæ testificationem, atq; infallibilitas verbi scripti; dicere quis posset, non cessare circulum, licet respondeatur, infallibilem Ecclesiæ auctoritatem compertam & exploratam nobis esse ex verbo DEI tam scripto quam tradito; quia in promptu est quærere; unde tibi infallibilitas verbi DEI tam scripti quam non scripti constat? respondebitur utiq;: ex Ecclesiæ testimonio. & unde tibi hujus testimonii infallibilitas patescit? utique ex verbo DEI seu scripto seu non scripto. Quocirca idem adhuc manebit circulus. *Ubi nihil obstat, quod Gretserus verbo DEI scripto jungit verbum non-scriptum: notum quippe est, etiam hujus verbi non-scripti auctoritati non minus quam auctoritati Ecclesia ex verbo scripto sive Scriptura sacra, (v. c. n. Thess, II, 15. I. Cor. XI, 23.) a Pontificiis probationem quæri; sive, hoc principium: Quicquid verbum non-scriptum testatur, id infallibiliter verum est; æque atque illud: Quicquid Ecclesia testatur, id infallibiliter verum est; demonstrari ab iis per istud: Quicquid Scriptura sacra dicit, id infallibiliter verum est; tanquam per prius. Ut proinde nihilominus maneat, ni Scripturam sacram pro primo Theologia principio agnoscere velint Pontificii, sed ejus auctoritatem vicissim ex Ecclesiæ testimonio firmare, non posse ipsos declinare circulum. Atque id audivimus jamjam profitentem ipsum Gretserum. Qui tamen satis sua se causa*  
*beic*

3

*heic consuluisse putat, si diceret, non omnem circulum esse vitiosum & improbandum, cum apud Aristotelem & alios Philosophos admittatur circulus seu regressus syllogisticus & demonstrativus. Adeo scilicet sui oblitus est hic homo, ut, quam in Defensione Bellarmini libr. 1 de Verbo DEI cap. IV vocaverat in orbem relabentem delirationem, eam heic veluti legitimam tueri nitatur probandi rationem. Sed quam frustra id faciat, & quam inepte circulare illam suam demonstrationem comparet cum regressu apodictico, fuse & ex professo in peculiari de Circulo Papistico dissertatione jam olim demonstravimus. Interim Gretserus, dum id agit ut circuli crimen excuset & elebet, in alterum illud prolabitur incommodum, ut scilicet admittere cogatur, se suosq; humana tantum fide Christiana doctrina capitibus assentiri. Scilicet ita mox pergit, loco paulo ante citato: Tunc repudiari debet circulus, quando ab eodem prorsus ad idem, nulla interim utriusq; variatione, quoad notitia rationem, interveniente, fit regressus. --- Quod tum demum accidit, quando consequens, ex antecedente illatum, nulla alia praterquam antecedentis notitia fultum & probatum, mox iterum ad sui antecedentis probationem assumitur. Sic enim plane idem, ejusdem respectu, foret prius & posterius, aut certe notius & ignotius: sic idem ex seipso probaretur; ut optime Aristoteles contra veterum quorundam errorem argumentatur. Secus est, quando consequens alio quodam diverso medio innotescit, atq; sic demum ad sui antecedentis probationem assumitur. Hoc vero in proposito accidere ita manifestum fit. Quando enim ex infallibili ecclesie propositione persvadetur alicui fides, sive to-*



tius Scripturæ divinæ, sive certæ tantum alicujus partis, de qua dubitat, jam certe illa ecclesiæ propositio, qua talis, infallibilis non creditur (etiam loquendo de motivis credendi) ex ipsius Scripturæ, quæ svadenda est, infallibili auctoritate; sed vel ex communibus ecclesiæ motivis, in priori casu, vel ex alterius cujuscumque libri canonici jam antea explorata auctoritate, in posteriore. E converso, quando ex aliquo Scripturæ loco, verbi gratia Matth. 16. 1. Tim. 3. svadetur infallibilis ecclesiæ in proponendo auctoritas, jam pro argumento fidem svadente non adhibetur Scriptura, prout præcise ex ecclesiæ infallibili auctoritate & propositione discitur; sed ut vel ex aliis Scripturæ locis, vel ex communibus motivis fidei, quibus, ut diximus, ipsa ecclesiæ auctoritas quidem, sed non ut infallibilis, & infallibili fide credita, continetur, rectissime creditur.

*Hæc Gretserus. Quæ quidem non video quomodo cum iis, quæ supra ex eodem proferebamus, cohæreant; ubi sane absolute, Ecclesiam Spiritu sancto infallibiliter regi, probari dicebat ex verbo DEI, & vicissim infallibilitatem verbi per Ecclesia testimonium, nulla facta mentione talis quoad notitiæ rationem, intervenientis variationis. Ut cumq; interim sit, si posteriori illo modo probandi ac demonstrandi processus instituat, nunquam de dogmatibus Christianis haberi poterit assensus, qui sit fidei divinæ, assensus, inquam, omnem metum & suspitionem deceptionis excludens, in tantum, ut assentiens quodvis supplicium subire, & centies mori malit, quam vel minimam de semel agnita veritate dubitationem admittere. Id sic ostendo: Dicit Gretserus, quando per auctoritatem ecclesiæ svadetur auctoritas Scripturæ, Ecclesia infallibilitatem non credi ex ipsius Scripturæ, quæ probanda est, infallibili auctoritate; sed*  
ex com-

ex communibus ecclesiae motivis: vel, quod idem est, quando ex hac propositione: Quidquid ecclesia docet, verum est, tanquam ex principio complexo, deducitur altera illa: Quidquid Scriptura docet, verum est; priorem illam propositionem non probari vicissim per posteriorem; sed fidem ipsi conciliari per communia motiva, qualia, v. c. sunt, constantia martyrum, miracula, ejusque commatis alia. Jam vero ipse Gretserus, cumque eo ceteri Jesuita, fatentur, ex illis motivis, utpote argumentis solummodo probabilibus, non generari assensum immotum & divinum; sed opinionem tantum & fidem humanam. Oportet proinde assertionem isthanc: Quidquid ecclesia docet, verum est; in quantum ejus veritas per communia motiva innotescit, non nisi probabilem esse, seu ita esse certam in ordine ad nostram cognitionem, ut non excludat omnem formidinem falsi. Quae cum ita sint, oppido patet, propositionem, quam diximus, ita comparatam non esse, ut ex ea dogmata creditu necessaria sic deduci possint, quo iis assensu immoto & fide Christiana atque divina adhaereamus. Quia enim conclusio, etiam ratione materiae, partem imitatur debiliorem, ita ut, si in alterutra praemissarum certitudinis defectus sit, is quoque in conclusionem redundet: ut, inquam, si, una praemissarum existente certa & immota, altera probabilis tantum & dubia sit, etiam conclusio sequatur tantummodo probabilis & dubia, hinc, si in isto syllogismo Theologico: Quidquid Ecclesia docet, verum est: atqui hoc vel illud Ecclesia docet: Ergo id verum est; si, inquam, in hoc syllogismo Major propositio non est immota veritatis, sed tantum probabilis, etiam conclusio inde emergens alio assensu digna non est quam opinionis & fidei humanae; quidquid etiam sit de Minori. Quod si itaque de veritate saepius ante dictae propositionis certo con-

stare debet, necesse est, ut aliunde, quam ex communibus  
 motivis, robur ei quaeratur. Unde vero illud desumendum?  
 num ab autoritate Scripturae sacrae, infallibile testimonium  
 ecclesiae perhibentis, v. c. Matth. xvi? atqui & ipsius Scripturae  
 autoritatem, prout per eam ecclesiae autoritas probatur, ex  
 communibus motivis credi Gretserus asserit: unde assen-  
 sus, qui Scripturae praebetur, non majoris erit ponderis, quam  
 qui ecclesiae. Clarius: Huic propositioni: Quidquid ecclesiae  
 docet, verum est; juxta Gretseri hypotheses non potest in-  
 dubitata & Christiana fide credi, si vel maxime demonstretur  
 per hoc principium: Quidquid Scriptura dicit, verum  
 est: idque ideo, quia & hac posterior propositio, quando ad pro-  
 bandum illam priorem assumitur, per communia motiva  
 credibilis redditur, dicente Gretsero, adeoque non nisi as-  
 sensum, qui opinionis & fidei humanae, meretur: Unde  
 sequitur, quidquid ex ea deducitur, probabile tantum esse,  
 nec alio assensu, quam qui opinione constat, dignum, cum  
 conclusio nunquam sit necessario vera, quando vel utraque,  
 vel altera praemissarum, dubia est & non satis certa. Sed hac  
 operosius persequi nostri nunc non est instituti. Puto autem,  
 vel ex his ipsis, quae modo monuimus, luce clarius esse, quisquis  
 vitare velit incommoda, de quibus diximus, & absurda, oportere  
 eum, velit nolit, fateri, principium, ad quod sistat ultima  
 resolutio totius discursus Theologici, non esse aliud praeter hoc  
 ipsum: Quidquid Scriptura sacra docet, id infallibili-  
 ter verum est. Quae cum ita sint, ut illud principium recte  
 intelligatur, caeteris de capitibus fidei controversiis merito praemittitur  
 disputatio de Scriptura sacra. Et quamvis alias in-  
 iis, quae de primo Theologiae principio docent, Bellarminum  
 ἐπισημαίνον non habeant Protestantes, haec tamen recte is  
 facit, quod, de controversiis fidei disputaturus, non, ut Eckius,  
 Staple-

7

Stapletonus, aliiq; ejus secta homines, a capite de Ecclesia, sed de Verbo DEI, disputationes suas orditur. Cujus sui consilii rationem ipsemet exponit in prefatione, quam toti operi pramissit. Utinam vero eque in re ipsa, in iis, inquam, qua de Scripturarum sacrarum canone, editionibus, interpretatione, insufficientia, contra manifestam veritatem iidem illi docent, divortium ab ipsis faceret! Sed heic majorem Concilii Tridentini, quam veritatis & conscientia rationem & ipsum & ejus hyperassistas habuisse, evidenter, juvante Domino, posthac sumus ostensuri.

### CAP. I.

Vindicatur Lutherus ab accusatione, quasi Swenckfeldianismum Pontificis tribuat.

I.

**O**rditur opus suum Card. Bellarminus a manifesta falsitate. Nimirum, ubi dixisset, Swenckfeldium & Libertinos sacram Scripturam pro verbo DEI non habere, sed tanquam literam mortuam respuere, soloq; spiritu interno contentos nos esse jubere: Martinus Lutherus, pergit, & Johannes Calvinus, & quotquot sectatores & discipuli eorum sunt, buncipsum Swenckfeldii & Libertinorum errorem Romano Pontifici totiq; Catholica Ecclesia impudentissimo mendacio adscribere non verentur. Quod ut de Luthero ostendat, affert locum ex libro ejus de Conciliis, & praeterea ad librum contra Regem Angliae, item de falso statu cleri, provocat.

Calumnia  
in Luthe-  
rum.

II. Quantum ad primum locum, verba Lutheri, ad quae provocat Bellarminus, Tom. vii Jen. Germ. s. 274. Primus Lutheri locus expenditur.

8  
 f. 274, b. Tomi VII Witt. f. 510, b. in fonte ita habent:  
 Der Papp hat hievon ( de externis ritibus & humanis  
 constitutionibus loquitur ) die Welt vol Bücher gelickt/  
 und eitel Strick / Geseß / Recht / Artikel des Glaubens/  
 Sünde und Heiligkeit draus angericht / das wol werd were  
 noch einst sein Decret mit Feuer zu verbrennen / denn man  
 solchs Buchs wol geraten känd / welchs gros schaden gethan  
 hat. Es hat die heilige Schrift unter die Hand gestossen/  
 und die Christliche Lehre fast unterdrückt. Quæ sane, ut  
 quivis Germanicæ linguæ gnarus videt, nihil aliud vo-  
 lunt, quam, Decreto Papali & mole illa commentario-  
 rum de ceremoniis rebusq; ad salutem haud necessa-  
 riis id effectum esse, ut a lectione Scripturæ sacræ ho-  
 mines paulatim abducti sint, ejusq; studium susq; deq;  
 tandem habuerint. Num vero hoc est Svencfeldii &  
 Libertinorum errorem ( quod Scriptura Prophetica  
 & Apostolica non sit ut verbum DEI recipienda, sed id  
 solum pro verbo DEI habendum, quod Spiritus san-  
 ctus privatim unicuiq; in corde loquitur ) Romano  
 Pontifici totiq; Catholicæ ecclesiæ adscribere? Aliud  
 sane est, sacras literas negligere, necea qua par est se-  
 dulitate scrutari, aliud, negare verbum DEI iis con-  
 tineri.

Gretseri  
 exceptio.  
 col. 22.

III. Atqui, excipit in sua Controversiarum Bel-  
 larmini defensione Jacobus Gretserus, nec Bellarminus  
 dicit, hos hæresiarchas ( Lutherum & Calvinum ) Ortho-  
 doxis errorem hunc adequatè attribuere: sed hoc dicunt: Ca-  
 tholicos scripturam vilipendere & floccifacere, & sub  
 scamnum abdidisse, contentos traditionibus & sanctio-  
 nibus Ecclesiasticis. An contemnere Biblia, patiq;, ut pul-  
 vere & situ obducantur, & ex usu & lectione hominum eripi-  
 antur,

*antur, non est pars erroris vel potius deliramenti Swenckfeldiani? annon hunc errorem Lutherus Catholicis affingit?*

IV. Resp. Bellarminus expresse Lutherum insultat, quod HUNCIPSUM, quem Suencfeldius & Libertini errant, errorem Romano Pontifici totiq; Catholicae ecclesiae impudentissimo mendacio adscribere non vereatur. Quisnam, obsecro, ille error? annon, Scripturam non esse verbum DEI, sed tanquam literam occidentem respuendam, soloq; spiritu interno contentos nos esse debere? Frivola ergo est illa Gretseri exceptio. Et dic, sodes; qui adeo perfrictae frontis fuerit Bellarminus, ut propterea Lutherum impudentissimi mendacii postularet, quod scripserit, Pontificios, tempore cum primis reformationem proxime antegresso, Scripturam vilipendisse, floccificasse, sub scamnum abdidisse? annon enim cum Lutero hoc facti sunt ipsi Romanae ecclesiae Cardinales, Archiepiscopi, aliiq; magni nominis Pontificii? Sane Franciscus Ximenius, Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus, & Hispaniarum Archicancellarius, in praefatione ad Leonem X, Biblii Complutensibus praemissa, labores suos eo tendere scribit, *ut incipiant divinarum literarum studia, haecenus INTERMORTUA, nunc tandem reviviscere.* Benedictus Arias Montanus, e Patribus Tridentinis unus, praefatione in Biblia Regia, quorum editioni nomine Philippi II, Regis Hispaniarum, praefuit, conqueritur, ejus, quae tum proxime effluerat, aetatis vitio, *divinarum scripturarum studia inter Christianos nimium remissa, imo SEPULTA pene fuisse.* Stanislaus Hosius, Cardinalis, Episcopus Varmiensis, qui Tridentinae Synodo, una cum aliis Cardinalibus, usq; ad finem ejus, Le-

Responde-  
tur Gret-  
sero.

*Ipsorum  
Pontificio-  
rum con-  
fessio de  
neglectu  
contemptu  
Scripturae  
in Papatu.*

B

gatus

App. sacr. gatus præfuit, vir, si Possævino credimus, *summa integritatis, sinceritatis, & vere doctus*, imo, si ipsi Bellarmino, *vir æterna memoria dignus*, Epistola xcv: *Multos, inquit, cernere licuit proximis superioribus annis, qui præter Thomam aut Scotum vix quemquam alium auctorem legerent: quodq; magis dolendum est, ne sacra quidem Biblia, qua diligentius evolverent, digna judicarunt.* Cornelius Mussus, Episcopus Bitontinus, vir, qui, Possævino teste, *incomparabili pene ingenii felicitate, ut continentia & pietate, præditus fuit, in caput vi Epistolæ ad Romanos: Divina, ait, Scriptura olim, prob dolor! quanto omnium damno NEGLIGEBANTUR! Vigebat spinosa & molesta nescio quæ Theologia, de instantibus, de relationibus, de quidditatibus, de formalitatibus. ----- POSTHABEBANTUR Evangelia, Epistola: Christiana Philosophia DELITESCEBAT; a paucissimis tractabatur, sed frigide: non enim dicam insincere.* Sic etiam, *Scripturam sacram cum summo Christianismi totius detrimento nimium DELITUISSE, agnoscit & fatetur Rhenatus Benedictus, Andegavenfis, Theologus Parisiensis, in dedicatione suorum Stromatum, quæ anno clō Io LXV edidit. En tibi testes, quos profecto animus Romanæ ecclesiæ addictissimus non pateretur, quod ejus existimationi detrudere queat, proferre, nisi irrefragabilis veritas exprimeret.*

Reliqua Lutheri loca considerantur

v. Sed quid de reliquis Lutheri libris, ad quos provocat Bellarminus? num in iis forte occurrit, cui suam accusationem superstruat Cardinalis? Minime, vero: uti ipsa opusculorum istorum inspectio quemvis docebit. Quin potius in libro de statu clericorum, contrarium manifeste reperitur. Sic enim ibi Lutherus, Tom. II Jen. f. 132, a. Tom. VII Witt. f. 314, a. *Ich achte das*

das der Pappf selb mit allen Zeuffeln / wiewol er alle Gottes Wort uncerdrückt / dennoch nicht leugnenn müge oder thar / das S. Paulus Wort Gottes Wort / und sein Ordnung des heiligen Geistes Ordnung sey. Denn er leugnet nicht Gottes Wort / sondern thut nur alles / was dawider ist / uncer Gottes Wort schein und deckel ; hoc est: *Existimo, ipsum Papam cum omnibus diabolis, quamvis verbum Dei sup-primat, negare tamen nec posse nec audere, S. Pauli verbum DEI verbum, ejusq; constitutiones Spiritus sancti constitutiones esse. Etenim NON NEGAT VERBUM DEI, sed tantum omnia, quæ verbo DEI adversantur, sub ejusdem pretextu agit. Quid clarius pro averruncandis Bellarmini cavillis proferri posset?*

VI. Quam candide cum Luthero ipso, tam cor-  
 date cum ejus quoq; asseclis agit Bellarminus. *Quot-  
 quot, inquit, sectatores & discipuli Lutheri sunt, Svenc-  
 feldii & Libertinorum errorem Romano Pontifici totiq; Catho-  
 licae Ecclesie impudentissimo mendacio adscribere non verentur.* Quanta hominis audacia! Producantur, sodes, illorum sectatorum & discipulorum Lutheri vel allqui, qui aut Romano Pontifici, aut toti Papisticae ecclesiae (hanc enim augusto Ecclesiae Catholicae titulo autor indigitat) sæpius dictum Svencfeldii ac Libertinorum errorem tribuat. Quamquam profecto id negari possit minime, esse inter Doctores Pontificios autores magni nominis, qui ita de Scriptura sacra loquantur, ut verba eorum vix aliud tinniant, quam a Svencfeldiana hæresi non omnino ipsos fuisse alienos. Considera, quæso, illa Melchioris Gani, Episcopi Canariensis, (qui Con-  
 cilio Tridentino interfuit,) ex ipsius libro III de Locis

*Protestan-  
 tes falso a  
 Bellarmi-  
 no accu-  
 santur.*

*Paradoma  
 Pontificio-  
 rum de*





Scriptura  
asserta.

Theologicis, cap. iii, fundam. iv: *Ubi vero gentium est verbum, quod tantopere Lutherani jactare solent? nam scriptum verbum, si vere ac proprie loqui volumus, non est verbum. Apud nos autem, qui Christi & Apostolorum oracula vocesq; tuemur, verbum Domini vere & proprie manet in aeternum: verbum, inquam, vidum, quod ex Doctorum ore in discipulorum transfusum aures fortius resonet. Illa, inquam, Cani considera, & cogita, num durior assertio ab ipso Svencfeldio vel Libertinis proficisci potuerit quam hæc ipsa, scriptum verbum, seu Scripturam sacram, non esse, vere & proprie loquendo, verbum Domini quod manet in aeternum? Porro, annon Franciscus Costerus, qui Philippo Alegambe hereticorum malleus audit, & in præcipuis Jesuiticæ Societatis scriptoribus eidem videtur numerandus, in Enchiridiõ controversiarum cap. i Scripturam sacram conceptis verbis vocat *litteram mortuam*, aitq; *Christum nec ecclesiam suam a chartaceis scriptis pendere, nec membranæ mysteria sua committere voluisse?* annon item Bartoldus Nihussius, titularis postmodum Mysiæ Episcopus, sacram Scripturam appellat *mortuam & suspectam litteram in libro, conditam ab hominibus partim aperte, partim etiam occulte* p. m. 20. 21. *forsitan facinorosis*; apud Calixtum, Digressione de arte nova? annon deniq; Gulielmus Lindanus, Episcopus Ruræmundensis, ille, si Possævino credimus, *heresum expugnator*, libro i Panopliæ cap. xxii eandem Scripturam dogma esse dicit *in mortuas, imo occidentes adeo litteras relatum?* annon idem, eodem loco, cap. xxiii, *verbi DEI Evangelici naturam a scripto abhorrerere* affirmat? Mitimus alia.*

CAPUT

CAPUT II.

*Argumenta, quibus Bellarminus probat, Scripturæ sacræ libris verbum Dei contineri, expenduntur.*

I.

Scripturas sacras certissimas atq; verissimas esse, nec humana inventa, sed oracula divina continere, a complemento vaticiniorum, harmonia scriptorum *Jerom & Origen*, cœlesti in eos animadversione qui sacras literas profanare voluerint, ab ipsius Scripturæ assertionem, a miraculis deniq; ad dogmata Scripturarum comprobanda editis, probat Bellarminus.

II. Ut autem appareat, quantum roboris istis argumentis subsit, sciendum est, ea, unde de veritate & certitudine Scripturæ homini constat, esse in duplici differentia: nonnulla enim assensum gignunt qui opinionis tantummodo est vel *fidei humana*, hoc est, inducunt quidem & inclinant animum ad assentiendum. Scripturis, tanquam quæ divina oracula contineant, sed ita, ut non tollant formidinem oppositi, sive, ut non excludant omnem metum ac suspicionem falsi: quædam autem assensum gignunt qui est *fidei divina*, assentientem ab omni suspitione deceptionis liberans, & usq; adeo certum reddens, ut nihil in toto universo æque ratum esse credat, imo centies mori malit, quam vel minimam de sacrarum literarum veritate & certitudine dubitationem admittere.

III. Prioris generis sunt illa, quæ desumuntur a communibus, ut vocant, *motivis*, seu signis *credibilitatis externis*; (in quibus recensendis præ cæteris operosus est Gregorius de Valentia, in *Analyfi fidei lib. 1, cap. xv, & Tom. III in Thomam, disp. 1, quæst. 1, puncto IV*)

B 3

ex his

ex his enim, utpote argumentis modo probabilibus, non generari assensum immotum ac divinum, sed fidem tantum humanam, ipsimet Pontificii ultro fatentur. In iis Bellarminus lib. vide Gratia & lib. arbitr. cap. 1: *Nulla, inquit, est persuasio, qua cogere possit hominem ad credendos articulos supernaturales; ac ne ipsa quidem miracula omnino mentem convincere queunt.* Et capite III: *Argumenta, que articulos fidei nostra credibiles faciunt, non talia sunt, ut fidem omnino indubitatam reddant, nisi mens divinitus adjuvetur.*

*Fundamentum fidei vera Christiana & assensus immoti.*

IV. Hoc vero divinum adiutorium est illud ipsum motivum, quo intellectus ad certum & immotum assensum determinatur, fidesq; divina in animo nostro accenditur. Nimirum DEUS cum suo verbo agit & per suum verbum non tantum concursu generali ad modum causæ primæ, sed etiam speciali gratia & naturam superante virtute, quæ animos audientium vel legentium inenarrabili quadam vi subit, percellit, afficit, sibi devincit, certosq; eos reddit, huiusmodi doctrinam seu scripturam esse divinam, atq; ab alio primò autore non profectam quam ab ipso DEO. Quæ quidem vis ac virtus divina cum verbo individuo nexu & arte ad eo cohæret, ut ab eo nunquam absit, imo sine eo nunquam (siquidem de hodierno ordinario divinæ illuminationis modo loquamur) adsit. Ut ita assensus, quo DEUM in Scripturis loqui, easq; DEI quasi vocem esse credimus, simul dependeat a DEO, tanquam a causa principali, intrinsecus operante, deq; Scripturæ sacræ veritate in animis hominum testimonium perhibente, & a Scriptura ipsa, tanquam a causa instrumentali, supernaturali Dei concursu ultra verborum, quibus constat,

constat, nativam vim & indolem, ad movendos hominum animos, sibiq; ipsi fidem faciendum, elevata. Vide 1 Thes. 11, 13. Matth. VII, 28, 29. Rom. 1, 16. 1 Cor. 1, 18, 23, 24. Cap. 11, 4, 5. Hinc optime Origenes lib. IV *περὶ ἀρχῶν* cap. 1: *Si quis, inquit, cum omni studio & reverentia, quæ dignum est, Prophetica dicta consideret, in eo ipso dum legit & diligentius intuetur, certum est quod aliquo diviniore spiramine mentem sensumq; pulsatus agnoscet, non humanitus esse prolatos eos, quos legit, sed Dei esse sermones; & ex semetipso sentiet, non humana arte, nec mortali eloquio, sed divino (ut ita dixerim) cothurno libros esse conscriptos. Scilicet Scriptura sacra, animo discendi aut cognoscendi lecta vel audita, proprias vires demonstrat, ceu loquitur Chrysostomus homil. in Natalem Domini; & a semetipso sortitur vim faciendæ fidei, ut inquit Nemesius, lib. de natura hominis cap. 11; vel, ut Gregorius Nyssenus, Orat. de Gregorio Thaumaturgo, hoc ipso, quod supra fidem est, vim fidei faciendæ habet. Atq; hoc est quod ait Salvianus, Massiliensium Episcopus, lib. III de providentia: *Alia omnia, id est, humana dicta, argumentis ac testibus egent; Dei autem sermo sibiipso testis est.* Huc item respicit Clemens Alexandrinus lib. VII Stromatum, quando Scripturam vocat ἀρχὴν ἀναμδεκτην.*

v. Atq; ex iis, quæ hactenus dicta sunt, facile nunc apparet, quo loco habenda argumenta illa, quibus veritatem & certitudinem Scripturarum probare, sive (ut sub capituli IV initium loquitur) *demonstrare* conatur Bellarminus. Videlicet motiva sunt, quæ, quod sacræ literæ a Deo sint profectæ, nec humana inventa, sed divina oracula contineant, credibile quidem reddunt, assensum tamen immotum, & cui falsum subesse nequeat, minime gignunt.

Argumenta  
Bellarmini  
non gene-  
rant assen-  
sum indu-  
bitatum:

VI. Di-

*Obiectio.*

VI. Dicis: Bellarminus quartum suum pro sacrarum literarum veritate & certitudine argumentum petit ex ipsius Scripturæ testimonio; quod utiq; animum plene convincere ac fidem divinam generare paulo ante dicebatur.

*Responsio.*

VII. Resp. Quando dicitur, quod Scriptura sacra immotæ veritatis & certitudinis sit, constare ex ipsius Scripturæ testimonio, dupliciter id intelligi potest: 1. ut sermo sit de ipsis Scripturæ dictis, quibus, quod sacræ literæ a Deo profectæ sint, asseritur, præcisa singulari illa, quæ individuo nexu cum Scriptura coheret, efficacia; 2. ut sermo sit de testimonio interno, quod consistit in supernaturali illa ac divinitus Scripturæ indita virtute percipiendi, movendi, convincendi mentem humanam. Nos, quando Scripturam sibi ipsi testem esse dicimus, de divina illius efficacia & ἐνεργείᾳ loquimur, qua, tanquam interno testimonio, intellectus ad certum & immotum assensum determinatur: Bellarminus autem loquitur de dictis Scripturæ (qualia, v. c. sunt: *Deus locutus est per os sanctorum Prophetarum*, Luc. 1, 70. *Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*, II Petr. 1, 21. *Omnia Scriptura divinitus inspirata*, II Tim. III, 16.) & quidem, quatenus his dictis, sive huic Scripturæ de sua ipsius divinitate testanti, ideo credimus, quod de aliis, v. c. de futuris, vera dixisse deprehensa est. *Testis*, inquit, *est ipsa Scriptura*, (se a Deo esse profectam;) *eius si vera fuerunt predictiones rerum futurarum, ut eventus postea comprobavit, cur vera non sint rerum presentium testimonia?* Ex quibus sane apparet, assensum, qui ex testimonio Scripturæ, eo modo quo Bellarminus vult, generatur, non opinionis

nis & fidei humanæ, cum in motivum commune & extrinsecum ultimo resolvatur. Nam si quæras, unde constet, sacram Scripturam a DEO esse profectam, adeoq; veritatis & certitudinis immotæ; respondetur, quia ipsa Scriptura id testetur. Si quæras ulterius, unde autem constet, hoc Scripturæ testimonium, quod de seipsa perhibet, esse verum; respondetur, quia de aliis rebus Scriptura, quæ vera sunt, elocuta sit. Ubi accurate notari velim, quod dixi, assensum, qui ex testimonio Scripturæ, *EO MODO QUO BELLARMINUS VULT*, generatur, non esse nisi opinionis & fidei humanæ. Neq; enim adeo sive impius sum, sive ineptus, ut absolute affirmem, testimonium, quod de seipsa Scriptura perhibet, opinionem solummodo gignere ac fidem humanam. Nam quid hoc esset aliud, quam ipsum Christianæ fidei fundamentum penitus evertere? Sane quemadmodum primo Theologiæ principio: *Quidquid Scriptura dicit, id infallibiliter verum est*; divina fide assentitur homo Christianus: ita eundem omnino assensum habet omnibus & singulis, quæ ex primo isthoc principio deducuntur, conclusionibus, *quatenus nimirum inde deducuntur*: atq; sic divina fide credit, DEUM locutum esse per os sanctorum Prophetarum; divina fide credit, Spiritu sancto inspiratos locutos esse sanctos DEI homines; divina fide credit, totam Scripturam esse divinitus inspiratam. Sed hoc est quod volo: si ideo tantum credas, Scripturam verum dicere, dum asserit, v. c. DEUM locutum esse per os sanctorum Prophetarum, quia eadem Scriptura verum dixit, quando de rebus futuris aliquid prænuñciavit, (quam sanerationem hoc loco urget Bellarminus) utiq;

C

tiq;

tiq; assensus ille tuus non nisi humanus esse potest. Ecce enim, sit argumentum:

Quæcunq; Scriptura verum dixit, quando de futuris aliquid prædixit, illa verum quoq; dicit, dum sibi ipsi Θεοπνευσίας testimonium perhibet;

Atqui Scriptura sacra verum dixit, quando de futuris aliquid prædixit;

Ergo Scriptura sacra verum quoq; dicit, dum sibi ipsi Θεοπνευσίας testimonium perhibet. Et proinde verum est, quod DEUS locutus sit per os sanctorum Prophetarum: verum est, quod acti a Spiritu sancto locuti sint sancti DEI homines; ac ita porro.

Majorem hujus argumenti talem esse, ut assensum immotum mereatur fidemq; divinam, haud dices, opinor. Num ergo hujusmodi merebitur assensum, quæ inde elicitur, conclusio, & quæ hinc dependent? Minime vero. Repetesis, quæ supra in præfatione in hanc rem disseruimus. Et hucusque de argumentis, quibus pro sacrarum literarum veritate ac certitudine militat Bellarminus.

*Pontificii Protestantis obijci sol. 25.* **IX.** Porro in hoc capite disputat Cardinalis contra *privatam Spiritus revelationem*, quam jactant Anabaptistæ; sed ita, ut nostram quoq; de *interno illo testimonio*, quo animum hominis plene convinci, fidemq; divinam ipsi ingenerari dicimus sententiam a se tangi minime obscurum faciat indicium. Sane Gretlerus absq; ambagibus: *Spiritus ille vester*, ait, *quem vos Protestantes jactatis, nihil differt à Spiritu Libertino aut Swenckfeldiano, nisi quod ille se, ut turpitudinem suam velet, scripturæ testimoniis, quasi vestimentis, tegit: iste autem scri-*  
pturam

pturam, ut aperte, ita prorsus inverecundè rejicit. Cetera pares sunt ac gemelli. Et infra: Certè omnia, quæ toto hoc capite Bellarminus optimè differit, Calvinianum quoq; & Luther anum Spiritum confodiunt; licet ipsi jactent esse Spiritum sanctum. At insolens gloriatio non efficit ex Spiritu malo & Diabolico Spiritum sanctum; alioqui etiam Libertinorum Spiritus esset Spiritus sanctus, cum æque impotenter de Spiritu gloriantur ac Lutherani & Calviniani. Adde Vitum Erbermannum in Bellarmino vindicato, Tom. 1, lib. 1, cap. 1.

col. 33.

IX. Verum enim vero quam injuriosi in nos sint Pontificii, quando ἐνδοξαίμων & phantasticorum afflatum nos patronos faciunt, vel exiis, quæ supra num. IV disseruimus, abunde liquere potest. Nempe cum Svencfeldius aliq; fanatici occultas revelationes somnient, quæ extra & citra verbum obtingant, nos sane specialem illam gratiam ac virtutem, quam intus & in animo operari dicimus, divino verbo ita anneximus, ut non nisi cum illo & per illud extrinsecus acceptum se eam exserere statuamus. Quod dum facimus, non Spiritum aliquem fanaticum jactamus, sed cum Scriptura profitemur, Spiritum sanctum cum verbo prædicato, lecto, audito, specialiter concurrere, eoq; ultra communem alterius cujusq; doctrinæ sortem elevato hominum animos supernaturaliter percellere, ut a DEO profectum esse ex efficaci illius motione in semetipsis experiantur. Illustria sunt in hanc rem verba Johannis Apostoli, quando 1 Ep. v. 6. Spiritus est, ait, qui testificatur, Spiritum veritatem esse. Ubi vox Spiritus, bis posita, primo sumitur proprie, pro Spiritu sancto, tertia Trinitatis persona; deinde

Depellitur calumnia de Spiritu fanatico.

De interno Spiritu S. testimonio Scripturæ & Patrum dicta.

C ij

meto-



metonymice, pro doctrina a Spiritu sancto revelata; ut sensus sit, Spiritum sanctum peculiari ratione cum doctrina cœlesti concurrente, & per istam corda humana movendo, testificari eam esse veritatem, id est, verissimam. Atq; hoc est quod dicit Gregorius M. homilia xxx in Evangelia: *Nisi Spiritus cordi adsit audientis, ociosus est sermo doctoris. ----- Nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat.* Confer eundem lib. xxix Moralium cap. xiii. De eodem divino testimonio, quod habet fidelis in seipso, ( ut ait Johannes memorato loco comm. 10. ) etiam Augustinus loquitur Concione de gestis cum Emerito, ubi: *Nos, inquit, aurem forinsecus percutimus, DELUS novit intrinsecus loqui.* Quibus gemina sunt quæ habet idem tract. iii in 1 Johannis Epistolam: *Sonus verborum nostrorum aures percutit, magister intus est. ----- Admonere possumus per strepitum vocis nostre; si non sit intus qui doceat, inanis fit strepitus noster. ----- Magisteria forinsecus adjutoria quadam sunt & admonitiones: cathedram in cœlo habet qui corda docet.* Item in Evangelium Johannis tract. iii: *Melius illud dicit qui intus habitat, quam qui foris clamat.* Et tract. xxvi: *Quid faciunt homines forinsecus annunciantes? quid facio modo ego cum loquor? strepitum verborum ingero auribus vestris. Nisi ergo revelet ille qui intus est, quid dico? quid loquor?* Eodem modo lib. i de peccatorum meritis cap. xxv: *Audit homo dicentem vel hominem vel angelum; sed ut sentiat & cognoscat verum esse quod dicitur, illo lumine intus mens ejus adspargitur, quod æternum manet, quod etiam in tenebris lucet.* Adde Epistolam cvii ad Vitalem, & lib. xi Confess. cap. iii.

De eodem

2. Videtis, Gretsere & Erbermanne; Spiritum, quem

quem jactant Protestantes, esse ipsissimum illum, de *ipforummet Pontificio-*  
 quo tam manifesta in Scriptura & antiquitate sacra ex- *rum suffra-*  
 tant, testimonia. Sed si forte illa nondum vobis suf- *gia.*  
 ficiunt, jungite quæ leguntur apud ipsosmet Docto-  
 res Pontificios. Nicolaus Serarius ( quem *jubar Ger. ad ann. 1126,*  
*mania ecclesie* in ipsis suis Annalibus vocat Card. Baro- *n. 18.*  
 nius ) Prolegomen. Biblicorum cap. vii, quæst. v : *Deus,*  
 inquit, *in omni actu, quo sacrarum literarum creditur au-*  
*thoritas, cuilibet in corde* PRIVATIM TESTIMONIUM (notent  
 id Gretserus & Erbermannus, qui *privatum* nobis Spi-  
 ritum tantopere exprobrant ) *de auctoritate illa perhi-*  
*bet.* Cardinalis Hosius (cujus elogia, quibus a Posses-  
 vino & ipsomet Bellarmino ornatur, supra capite 1, 4.  
 annotavimus ) Confessione fidei Synodi Petrico-  
 viensis nomine scripta, capite xvi. : *Nos libenter concedi-*  
*mus, accipienda esse Evangelia ut verba DEI intus docentis*  
*& revelantis, neq; credendum illis esse nisi propter DEI vocem*  
*intus loquentis.* Gregorius de Valentia, ubi xvii ad fi-  
 dem Christianam inducentia argumenta proposuisset,  
 locis num. iii laudatis, subjungit xix, quod ita ha-  
 bet : *Quum hætenus ejusmodi argumenta pro auctoritate*  
*Christiana doctrina fecerimus, quæ per seipsa satis prudenti-*  
*bus esse debeant, ut animum inducant velle credere, tamen ne-*  
*scio, anon sit argumentum iis omnibus majus, quod, qui ve-*  
*re Christiani sunt, ita se animo affectos esse, quod ad fidem at-*  
*tinet, sentiunt, ut præcipue quidem propter nullum argumen-*  
*tum, quod vel hætenus fecimus, vel ratione similiter excogi-*  
*tari possit, sed propter aliud, nescio quid, quod alio quodam*  
*modo, & longe fortius quam ulla argumenta, animis nostris*  
*persuadeat, (est autem id revera divinum ipsum testimonium)*  
*ad firmiter credendum moveri se intelligant.* Idem lib. i A-

nalyf. fidei cap. xxv: *Cum multa sint, ait, in ipsa Christiana doctrina, quae ipsa per se fidem illi & auctoritatem conciliare possunt, tamen mihi maximum illud esse videtur, (ut a Clemente Alexandrino, & a Lactantio, & ab aliis est observatum,) quod sua nescio qua admirabili vi divinè prorsus hominum animos afficit. ----- Est scripta verbis simplicibus, & caret ferè artificio orationis & ornamentis. Nihilominus ita vehementer lectoris mentem commovet, ut nulla alia doctrina. Quod argumento est, illius auctoritatem omnino divinam esse, non humanam.* Ita Valentianus ille, quem, teste Adamo Contzen, Papa Clemens IX Doctorem Doctorum nuncupavit. Ad eundem modum Melchior Canus lib. II Loc. Theolog. cap. IX: *Externae omnes, scribit, & humanae persuasiones non sunt satis ad credendum, quantumcumq; ab hominibus competenter ea quae sunt fidei proponantur: sed necessaria est insuper causa interior, hoc est, divinum quoddam lumen incitans ad credendum, & oculi quidam interni, DEI beneficio ad videndum dati. Et deinde: Universis doctrina Christiana principiis assentio per infusam fidem; non quod Johannes dixerit, aut quisvis alius homo, sed quod DEUS revelaverit: huic autem, DEUS revelavit, immediate credo, a DEO motus per instinctum specialem. Similia reperiuntur apud alios; qui instinctum istum specialem nunc vocant lumen fidei a DEO infusum, intellectum inclinans ad assensum, ut Card. Toletus in cap. V Evangelii Johannis, annot. xxxiix; nunc divinum lumen, quod nos de rebus credendis dubitare non finit, ut Catechismus Romanus, ex decreto Concilii Tridentini editus, parte I, cap. II, quaest. II; nunc interiorum instinctum DEI invitantis, ut Dionysius Carthusianus lib. II Summae fidei orthodoxae, art. XI, ex Thoma, Secunda ndae, quaest. II, art. IX; nunc intrinsecam reflexionem actus*  
in

lib. 5. Polit.  
c. 1.

*in seipsum, qua DEUS dicit se dicere, ut Fr. Svarez, tract. de Fide, disp. III, sect. XII; nunc motionem & impulsum supernaturalem, qui excitat & adjuvat hominem, ut velit & possit credere mysteria fidei, quæ ipsi per prædicationem proponuntur, ut Martinus Becanus, parte II Theologiæ Schol. Tomo posteriori, tract. I, cap. I, quæst. IV, num. IV; nunc internam Spiritus sancti impulsione, qua animus permovetur, ut fidem Scripturæ verbis adjungat: arcanam quandam vim, qua DEUS efficit, ut singulari ea fide, mente & cogitatione prosequamur, quæ corporis auribus usurpavimus; & caelestem afflatum, ut Jacobus Payua Andradius lib. III Defensionis Concilii Tridentini.*

XI. Satis, opinor, nunc constat, quam calumniose Gretserus asseruerit, Spiritum abs nobis jactari, qui nihil differat a spiritu Libertino aut Svenckfeldiano: superest ut paucis dispiciamus, quam vere idem scribat, omnia, quæ toto capite II Bellarminus contra Spiritum fanaticum disserit, Lutheranum quoq; Spiritum (sic ille loquitur) confodere.

XII. Videlicet Bellarminus id unice agit, ut ostendat, Spiritum, quem Svenckfeldius & Libertini somniant, non posse esse regulam Catholicæ fidei. Ecquid vero hoc ad nos? Num dicimus nos, admittendum esse Spiritum aliquem internum qui sit regula fidei? Absit. Regula fidei nobis est sola Scriptura sacra, qua comprehendere dicimus omnia ad salutem creditu necessaria: quamvis ad id, ut fide divina ea complectamur, necessarium esse statuamus, ut Spiritus sanctus cum Scriptura isthac sive cum hoc suo verbo revelato supernaturaliter concurrat, perq; illud cor aperiat, pulset, & ad assentiendi actum commoveat. Quæ omnia cum

*Bellarmini  
disputatio  
contra Spi-  
ritum fanat-  
icum ni-  
hil ad Pro-  
testantes.*

ex

ex supra disputatis ipsa meridiana luce clariora sint, nolo in re adeo manifesta latius me diffundere.

Eadem vero  
infallibili-  
tatem R. P.  
evertit.

XIII. Ipsi potius Pontificii viderint, annon, qua contra Spiritum Svencfeldicum Bellarminus disputat, illam tantoperè jactatam Romani Præsulis *ἀναρρητορίας* & infallibilitatem funditus eversum eant. *Privata Spiritus revelatio*, ait Cardinalis, *ut in se certa sit, nobis tamen nota nullo modo esse potest, nisi fortè divinis testimoniis, id est, veris miraculis, confirmetur; quorum extrema penuria ii præsertim laborant, qui hoc nostro seculo non minus quam cateri Spiritum jactant. Nam quis mihi fidem faciet, non mentiri Anabaptistam, cum se a Spiritu afflatum dicit?* Ego pari ratione: Revelatio illa Spiritus sancti, quam jactat Pontifex, & cui infallibilitas ejus innititur, si vel maxime in se certa sit, nobis tamen nota esse nullo modo potest, nisi forte divinis testimoniis, id est, veris miraculis, confirmetur; quorum extrema penuria ipsum laborare experientia testis est. Nam quis mihi fidem faciet, non mentiri Papam, cum se a Spiritu sancto afflatum dicit? Sane cum ante aliquot annos Innocentius x in causa Janseniana monnulla definiret, utq; definitio ista per omnia legitima esse indubitato crederetur, se, ante factam determinationem, coram certis Cardinalibus ad id specialiter sæpius congregatis, a pluribus in S. Theologia Magistris damnatas Jansenii propositiones sigillatim diligenter examinari fecisse, eorumq; suffragia, tum voce tum scripto relata, mature considerasse, & eosdem Magistros, variis coram se actis congregationibus, prolixè super iisdem, ac super earum qualibet, diferentes audivisse; in super initio hujus discussionis, ad divinum

im.

implorandum auxilium, multorum Christi fidelium preces tum privatim tum publice indixisse, & sollicite sancti Spiritus assistentiam implorasse, in Bulla sua testaretur, inveniebantur nihilominus in ipsa ecclesia Pontificia, qui hanc Jansenii damnationem justam ac a Spiritu sancto profectam esse intrepide & acriter negabant.

XIV. Porro Bellarminus: *Cum tam multi*, inquit, *hoc tempore ducem ac doctorem Spiritum sanctum habere se gloriantur, & tamen inter se sic animis sententiisque dissideant, ut alii aliis sint hæretici, fieri certè non potest ut omnes rectè sentiant. Quod si aut falluntur omnes, aut, quod est omnino necessarium, aliqui; quis affirmare audebit, ex eorum numero se non esse, qui a Spiritu Satanæ deluduntur?* Nos simili modo: Cum omnes Romani Pontifices ducem ac doctorem Spiritum sanctum habere se gloriantur, & tamen inter se sic animis sententiisque dissideant, ut alii aliis sint hæretici, fieri certe non potest ut omnes rectè sentiant. Quod si aut falluntur omnes, aut, quod est omnino necessarium, aliqui, quis affirmare audebit, ex eorum numero se non esse, qui à Spiritu Satanæ deluduntur? Certe Pontifices ita interdum dissidere, ut alii aliis sint hæretici, Nicolai III & Johannis XXII exemplum evidenter docet. Nempe cum controversia fuisset excitata: utrum possessionis omnium bonorum abdicatio in Evangelio esset fundata, & exemplo Christi ac Apostolorum niteretur; Nicolaus III pro Franciscanis, affirmativam amplectentibus, definivit, edita Constitutione *Exiit*, c. III de verb. signif. in Sexto: sed hanc sententiam tanquam hæreticam damnavit, definivitq; contrarium, c. *Cum inter*, IV de verb. signif.

*id amplius ostenditur.*

*Contrariæ definitione Pontificum*

D

Extrav.

Extrav. & c. *Quia quorundam*, eod. Johannes xxii; quem hac in parte sequuti sunt Benedictus xii, Clémens vi, Innocentius vi, Urbanus v; quemadmodum a Nicolai partibus stant Martinus iv, Nicolaus iv, Clemens v, & plures alii. Sic Innocentius i *definit*, *parvulos, nisi manducaverint carnem filii hominis, vitam prorsus habere, non posse*: uti refert Augustinus, libro i contra Julianum Pelagianum, cap. ii, & libro ii contra duas Epistolas Pelagianorum, cap. iv. Contra Concilium Tridentinum, sess. xix, canone iv, ita definit: *Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse eucharistiae communionem, anathema sit.* Anathema ergo dicunt Innocentio Pius iv (sub quo decretum hoc est sancitum) & quotquot præterea Tridentinam synodum præstant Pontifices. Plura exempla non produco: siquidem hujus loci non est, ostendere, cum quot Pontificibus quot & quanti ex adverso concurrant; sed alio id spectat.

## CAPUT III.

*Nonnulla, que circa explicationem loci Paulini, ii Cor. iii, 6. Bellarminus affert, considerantur.*

## I.

*Bellarmini opinio de litera & spiritu rejicitur.* **V**ERBA Apostoli, ii Cor. iii, 6, *Litera occidit, spiritus autem vivificat*; in quibus causæ suæ præsidium quærere solent fanatici, ita exponit Bellarminus, ut dicat, nihil aliud esse Paulo *literam & spiritum*, quam quod Johanni cap. i, 18. est *lex & gratia*. De *gratia* autem illa, fere circa finem capitis, asserit, quod *nihil sit aliud quam caritas DEI diffusa in cordibus nostris per Spiritum*

tum sanctum, qui datus est nobis, ex Rom. V, 5. Existimat ergo, spiritum, qui litera heic opponitur, nihil esse aliud quam habitum infusum & creatum: talem enim qualitatem homini inhaerentem per caritatem DEI in cordibus nostris diffusam intelligi, conceptis verbis affirmat ac operose probat Bellarmino lib. I. de gratia & lib. arbitrio cap. v & iix. Sed cum illa Pontificiorum de caritate infusa justificante hypothesis falsa sit & erronea, uti suo loco ostenditur, merito quoq; rejicitur, quam eidem Cardinalis superstruit, loci Paulini interpretatio.

II. Excipit Gretserus, Bellarminum nequaquam *Gretseri ex-  
dicere, quod gratia Novi Testamenti nihil aliud sit ceptio. col.  
quam qualitas & habitus infusus, cui nonen Charitas. 44.*  
Loco enim ex libro I de Gr. & lib. arb. citato ipsum nihil aliud docere, quam Charitatem esse habitum infusum; quod longè aliud est, ait, quam gratiam Novi Testamenti nihil aliud esse quam habitum infusum. Quis enim, nescit, inquit, omnia dona & bona supernaturalia, in novo testamento nobis divinitus concessa, dici posse & debere gratiam novi testamenti? sive postea illa dona & bona nobis conferantur constanter per modum habitus, sive per modum opis & auxilii, sive per modum remedii ac medicina, sive per modum favoris & extrinsecae benevolentiae, sive alia quacunque demum ratione ad salutem mortalium accommodata. Ad hunc modum Gretserus.

III. Sed ut appareat, quam frivola sit hæc exceptio, argumentor ita: *Responsio.*

Charitas DEI diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum, nihil aliud est quam habitus infusus;

D 2

Gratia



Gratia N. T. est charitas DEI diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum;

E. Gratia N. T. nihil aliud est quam habitus infusus,

Major est Bellarmini, libro de Gratia & libero arbitrio capite v & iix; Minor est ejusdem, hoc ipso, quem nunc excutimus, loco. Quid ergo heic tricatur Gretserus?

iv. Argumentamur nunc amplius:

Gratia N. T. ex mente Bellarmini, nihil aliud est quam habitus infusus;

Spiritus vivificans, de quo loquitur Paulus II Cor. III, 6. juxta eundem Bellarminum, est gratia N. T.

E. Spiritus vivificans, de quo loquitur Paulus II Cor. III, 6. ex Bellarmini hypothese nihil aliud est quam habitus infusus.

Major præcedenti syllogismo firmata est; Minor ex toto illo capite, in cujus examine heic occupamur, satis superq; constat.

*Locus Matth. s. 21. seqq. perpenditur.* v. Porro, ubi quæstio tractatur apud Bellarminum: cur lex sive litera propria Testamenti Veteris esse dicatur, cum nec in Novo Testamento regnet spiritus sine litera, sive gratia sine lege? inter alia mentio fit loci Matth. v, 21. seqq. ac si ex eo constaret, ipsum Christum in N. T. multas leges præscripsisse. In quæ cum ita animadvertisset Franciscus Junius: *Hic locus nihil ad argumentum. Non enim de lege simpliciter, sed magis de Pharisæica legis depravatione illic agit Christus, ut illa verba ipsius demonstrant: audistis dictum fuisse antiquis, sive ab antiquis; cum, inquam, ita heic animadvertisset Junius,*  
Gretse-

Gretferus: *Cur ita vero? ait. Annon probare volebat Bellarminus, ne novum quidem testamentum sola gratia duci ac regi, absq; ullis legibus; sed legibus quoq; constare? an ad hoc ostendendum non facit locus ille Matthæi? Annon dat Christus præceptum de non occidenda? annon dat præceptum de fratre contumeliosa appellatione nox afficiendo & debonestando? Nec verum, quod ait Junius; Christum hic non agere de lege simpliciter, sed magis de Pharisaica depravatione: ut illa verba demonstrant: dictum est antiquis. Nihil sanè Christus hoc loco de Pharisaica depravatione; sed de perfectione legis nova supra perfectionem legis antiquæ: hæc enim longè minima exigebat à suis; illa longè majora & exactiora; ut patet ex toto illo quinto capite S. Matthæi.*

VI. Ita Gretferus. Qui an heic Bellarmini sui *Gretfero ex mentem satis recte sit assecutus, lectori arbitrandum. Bellarmino refutatur.* relinquo. Sane videtur Cardinalis, quando, objectionem proponens, loci Matth. v. mentionem injicit, ex aliorum potius quam sua ipsius id mente facere. Expendantur inprimis, quæ circa finem capituli leguntur. Quidquid autem hujus sit: alibi certe sui defensoris commenta ita dilucide refellit Bellarminus, ut non potuerit dilucide magis. Exponens videlicet sermonem Domini in monte habitum, lib. iv de Justificatione cap. iii, hunc in modum scribit: *Depravabant Scribae & Pharisei præcepta gravissima de homicidio & adulterio, docentes, in ejusmodi præceptis actum externum solum esse prohibitum, non autem internum, nisi signis exterioribus proderetur. ----- Adversus ejusmodi corruptelas declarat Dominus, legem, non occides, non solum manum, sed etiam linguam & animum cohibere; & legem, non mœchaberis, extendi usq; ad concupiscentiam in ipsa mente conceptam.*

inde Pharisei depravabant legem de repudio: quod enim ob infirmitatem eorum hominum lex impunitum dimiserat, ipsi ut rem absolute justam proponebant. Dominus autem docuit, non licere uxorem dimittere, nisi causa fornicationis, & legem de libello repudii penitus abrogavit. Tercio Pharisei docebant, non esse pejerandum, tamen frequentare juramenta, etiam levi de causa, nullum peccatum esse ducebant. Contra Dominus jubet, non esse jurandum omnino, nisi (videlicet) subsit jurandi necessitas. Quarto corrumpebant Pharisei legem illam talionis, oculum pro oculo, dente pro dente. Nam cum non animadvertenterent, eam legem constitutam fuisse ad justitiam conservandam, non ad appetitum vindictæ satirandum, docebant, licitum esse vindictam appetere. Dominus igitur monet, non esse appetendam vindictam, nec malum pro malo reddendum; sed potius paratum esse debere hominem probum, si opus sit, percutienti maxillam unam præbere etiam alteram. Quinto pervertebant Pharisei primum dilectionis præceptum. Quoniam enim lex jusserat, ut hostes suos occiderent, non odii causa, sed zelo justitiæ, qua justæ bella interdum etiam à piis Regibus inducuntur, illi generale præceptum tradebant, diligendos esse amicos, odio habendos inimicos. Dominus ergo gravissime admonet, diligendos esse inimicos, benefaciendum his qui nos oderunt, orandum pro persecquentibus & calumniantibus nos. Et sequenti capite IV: Illa quoque, que videntur in Evangelio esse gravissima, de dilectione inimicorum, & de concupiscentia cobibenda, inveniuntur Exod. 20. Proverb. 25. & alibi, ut sanctus Augustinus demonstrat in libro contra Adimantum, ca. 3. & libro 19. contra Faustum, cap. 28. Itaque non ait Dominus Matth. 5. Nisi abundaverit justitia vestra plusquam legis & Prophetarum, sed plusquam Scribarum & Phariseorum, ut videlicet significaret,

ret, se non tam addere velle ad onera preceptorum legis, quam tollere de medio corruptelas Scribarum & Phariseorum. Ad eum modum ipse Bellarminus satis recte hyperaspistæ suo respondet.

vii. Et quid? annon ipse Gretserus, eadem illa *Gretserus propria cædit vineta.* columna, qua Junianam assertionem, quod videlicet Christus Matth. v de Pharisaica legis depravatione, agat, falsitatis arguit, talia omnino assert, quæ assertionem isthanc ex asse confirmant? Dixerat Junius, quod memorato loco de Pharisaica legis depravatione agatur, id inter alia inde constare, quod a Christo adducantur, quæ in lege Mosis non compareant usquam; cujusmodi illud: odio habebis inimicum tuum. Quid ad hæc Gretserus? Quod, inquit, verba illa: odio habebis inimicum tuum; non inveniuntur in lege, quid mirum? cum in lege nunquam fuerint, orta nimirum ex traditione & interpretatione Scribarum, qui ex eo, quod lex precipiebat, diliges proximum tuum; perperam concludebant, inimicos odio habendos esse. Quorum vanam persuasionem refellens Salvator, etiam inimicos diligendos esse monet. En, fatetur Gretserus, verba illa: odio habebis inimicum tuum; orta esse ex interpretatione Scribarum; fatetur, eos perperam sic legem fuisse interpretatos; fatetur, Salvatorem hanc falsam illorum interpretationem & vanam persuasionem Matth. v refellere. Quid, quæso, hoc est aliud, quam quod scribit Junius, Phariseos legem depravasse; & de isthac depravatione agere Christum apud Matthæum? Sane quisquis legem perperam interpretatur, eum hoc ipso legem depravare palam est.

ix. Sed audiamus porro Apologetam: Non, *Gretsero immerito miretur quis, pergit ille, quomodo, si lex jam Christi pervertis si tem- statum*

controver-  
 sic. *si tempore falsaria manu Pharisaorum corrupta erat, idq;*  
 l. c. *Christus ipse apud Mattheum Pharisæis objecit, Prædicantes*  
*perpetuo vociferentur, Hæbræos fontes esse purissimos*  
*ac limpidissimos, omnisq; corruptionis penitus exper-*  
*tes? Deinde querendum est ex Junio, ubi in toto illo capite*  
*quinto Redemptor noster Judæos accusaverit, quasi ex contextu*  
*legis quadam subtraxerint ac amputarint? Imo vero non*  
*immerito miretur quis, Gretserum in re adeo liquida*  
*cavillos venari; dum Junio tribuit, ac si statueret,*  
*legem Christi tempore falsaria manu Pharisaorum cor-*  
*ruptam fuisse, ita quidem, ut illi ex contextu legis quadam*  
*subtraxerint ac amputarint; quæ profecto isti viro ne-*  
*per somnium quidem in mentem venerunt. Num*  
*forte Gretsero ea est vocis DEPRAVANDI vis, ut non*  
*possit nisi de tali corruptione, quæ falsaria manu fiat &*  
*quorundam ex contextu legis subtractione, accipi? Quid*  
*ergo de Bellarmino suo dicet? qui certe, loco num.*  
*VICITATO: DEPRAVABANT, ait, Scribæ & Pharisæi præ-*  
*cepta gravissima de homicidio & adulterio; nec tamen hoc*  
*ipso Scribis ac Pharisæis imputare vult, quod falsariam*  
*manum istis præceptis intulerint, aut ex eorum con-*  
*textu quadam subtraxerint; sed statim addit, deprava-*  
*tionem hanc ab ipsis fuisse commissam, dum docue-*  
*rint, in ejusmodi præceptis actum externum solum esse probi-*  
*bitum. Quemadmodum proinde Bellarmino deprava-*  
*tio legis est prava ejusdem interpretatio, sic quoq; Junio.*  
*Sed hæc ita sunt manifesta, ut, si diutius immorari*  
*iis vellemus, merito verendum nobis, ne tædium le-*  
*ctori essemus creaturi. Habemus autem heic sive in-*  
*cogitantiaæ sive Sophisticaæ Gretserianæ exemplum a-*  
*deo evidens, ut vix possit dari evidentius.*



Ad  
*Eximium & Eruditissimum*  
Dn, FRIDERICUM ELERS,  
Philosophiæ Candidatum,  
*Sympatriotam singulariter amandum.*

**E**Rgone tu *a turrim David*, tu robera *β muri*  
Papalis, civis, sollicitare studes?  
Et *clypeos* temnis, quos *γ malleus hæreticorum*  
Suspendit, *cæli bella* movesque duci?  
Bella moves BELLARMINO? Temeraria cura!  
Num *fidei columen* te tetigisse juvar?  
Sed bene habet. Titulis, laudum & splendore, ROBERTUS  
Fulgens credatur vel DEUS ipse suis;  
Pro nobis veri stat vis invicta, DEUSq;  
Verus; pro nobis pagina sacra facit.  
His recti clypeis robur Papale minasque  
Spernimus audaces, quas sacra Roma vomit.  
Maeste piis ausis, ELERE! En, inclyta Vamus  
Jam tibi *serta* parat; Cimbria dona dabit.

2. Cæsar Card. Baronius Tom 1. Annal. ad ann. LIII. 32. Robertus Bellarminus hoc ipso anno, quo hæc nostra cudimus, suas de controversiis Christianæ fidei disputationes adversus hæreticos, ab eruditis omnibus avidè expectatas, & jam acceptas, & mirifice prædicatas, edidit: nobilissimum plane opus, quod in scar turris illius, quam David ædificavit cum propugnaculis, ex qua mille pendent clypei, & omnis armatura fortium, (Cant. 4.) in Ecclesia habeatur.
3. Cornelius à Lapide in encomio Scripturæ Commentariis in Pentatevchum præfixo, num. XXXIIX: Ex Scriptura omnes hæreses revicit & jugulavit solide & exacte Illustrissimus Bellarminus, fidei hyperaspistes, & hæresium strator, in suis Controversiis. Quod opus proinde impetrabile est & incomparabile; nec à Christi temporibus hucusq; simile in hoc genere vidit Ecclesia: ut merito veritatis Catholicæ murus & antemurale vocari possit. Idem in præmio super Epist. Pauli: Opus Bellarmini vere est panoplia rectæ fidei, & opus æterna memoria dignum.

γ. Bellar-

7. Bellarminus Pontificiis audit, *malleus hereticorum, vita caelestis Dux, Christiana fidei column, Ecclesiae propugnaculum, validus Ecclesiae Dei colossus, sacrae militiae Princeps, lucerna lucens in caliginoso loco, tenebrasque omnes discutiens, Athanasius aetatis nostrae, alter Irenaeus, Basilus, Augustinus, vertex Theologorum, Spiritus S. amanuensis, &c.* Vide testimonia collecta abs Philippo Alegambe in Bibliotheca scriptorum Soc. Jesu, tit. Rob. Bellarm. & adde Jacobum Fuligattum in vita Bellarmini lib. II. cap. VI.

CHRISTIANUS Kortholt / D.

**N**oster amor! pandes primordia docta Laborum,  
 Varniacis Musis, Numinis auspicio.  
 Est Verbum Domini Fidei, Vitæq; probata  
 Norma tibi. Recto tramite carpis iter.  
 Sis porro affixus libris noctesq; diesque;  
 Et Lauro cingent tempora Pierides.

*Fauste acclamationis E.*

*l. m. g. s.*

M. HERMANNUS Becker.

P. P.

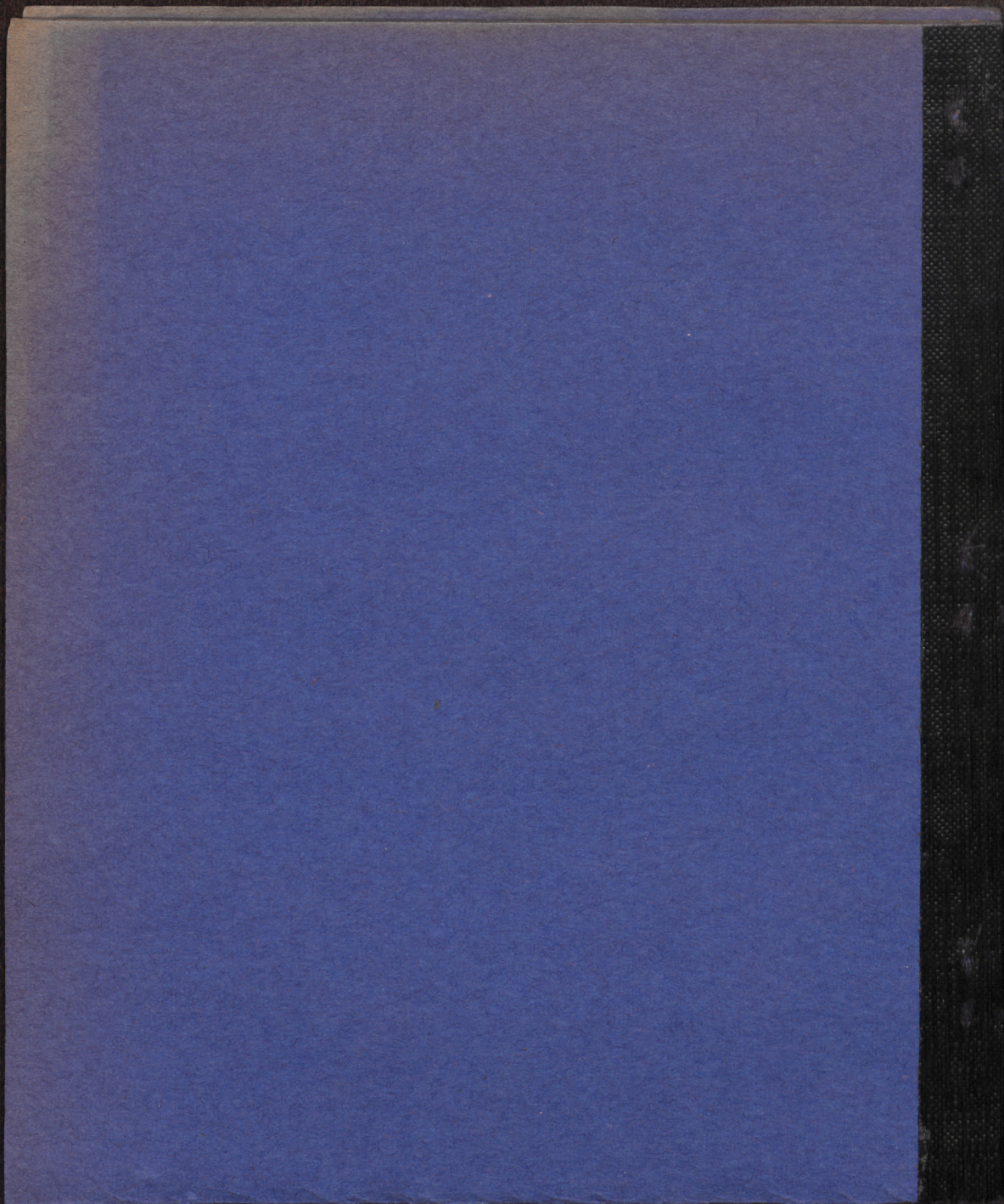
**D**u lohm es dir mein Freund so für/  
 Desß gügern Schuld/sey bloß bey mir;  
 Ach nein/ich wolte gern zum Dichten/  
 Da nur die Pallas meine hand/  
 Ob schon nicht nach des Momus  
 rühen/  
 Rechte führen wolte mit Verstand.  
 D ich wolt' meine Sinne treiben/  
 Tag-täglich wolt' ich rühmlich schrei-  
 ben /  
 Nie wird der tugend Kron dir bleiben.

Es preisen Hochgelarte Leur  
 An dir der Tugend erstling heur  
 Man siht daß du nach ehren ringest,  
 All dein beginnen glückelich recht:  
 Ruhm / sey ich / daß du schon mit-  
 bringest.  
 Ehr dies/und bleib der tugend Knecht,  
 Ich weiß der neid kan wol bewübe /  
 Nicht aber Tugend von sich sch  
 ben /  
 So wird er selbst dich müssen lieb en

B. K.







tum sanctum, qui datus est nobis, ex Rom. V, s  
ergo, spiritum, qui litera heic opponitur,  
aliud quam habitum infusum & creatum: ta  
qualitatem homini inhaerentem per caritat  
cordibus nostris diffusam intelligi, conceptis v  
mat ac opere se probat Bellarmino lib. i. de g  
arbitrio cap. v & ix. Sed cum illa Pontific  
caritate infusa justificante hypothesis falsa  
nea, uti suo loco ostenditur, merito quoq  
quam eidem Cardinalis superstruit, loci Pau  
pretatio.

ii. Excipit Gretserus, Bellarminum ne  
dicere, quod gratia Novi Testamenti nihil  
quam qualitas & habitus infusus, cui none  
Loco enim ex libro i de Gr. & lib. arb. citato  
nihil aliud docere, quam Charitatem esse habi  
sum; quod longè aliud est, ait, quam gratiam No  
ti nihil aliud esse quam habitum infusum.  
nescit, inquit, omnia dona & bona supernatur  
testamento nobis divinitus concessa, dici posse & d  
am novi testamenti? sive postea illa dona & bon  
ferantur constanter per modum habitus, sive per  
& auxilii, sive per modum remedii ac medicina,  
dum favoris & extrinsece benevolentia, sive alia  
demum ratione ad salutem mortalium accommo  
hunc modum Gretserus.

iii. Sed ut appareat, quam frivola sit  
ptio, argumentor ita:

Charitas DEI diffusa in cordibus nostris  
tum sanctum, nihil aliud est quan  
infusus;

D 2

Gretseri ex-  
ceptio. col.

44.

Responsio.

